

VLADIMÍR LEŠKO – KATARÍNA MAYEROVÁ A KOL.: Heidegger a metafyzika v 20. storočí

Košice: Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach 2018, 744 s.

Tento rok uplynie stotridsať rokov od narodenia jednej z najväčších postáv filozofie – Martina Heideggera. Jeho myslenie neprestalo priťahovať pozornosť filozofov, literárnych vedcov, estetikov, filológov, ba ani psychologov.

Kolektívna monografia *Heidegger a metafyzika v 20. storočí* predstavuje završenie systematického skúmania Katedry filozofie a dejín filozofie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Predchádzali jej dva zväzky – *Heidegger, metafyzika a Gréci*¹ a *Heidegger a novoveká metafyzika*.² Trojzväzkový cyklus monografií k Heideggerovi je v slovenskom filozofickom prostredí ojedinelý počin. Doterajšie pokusy mapovať Heideggerovu filozofiu ucelenejšie, napríklad zborník *Cestami Heideggerovho myslenia*³ alebo monotematické číslo časopisu *Filozofia*,⁴ venované Heideggerovi, mali neporovnateľne menší formát a ich cieľom nebola komplexná recepcia Heideggerovho diela.

Pripraviť monografiu venovanú osobnosti Heideggerovho formátu má vždy pri najmenšom dve úskalía. Prvou výzvou je vyhnúť sa často opakovaným frázam, zostať originálny, a pritom neposúvať autorom zamýšľaný význam. Druhé úskalie pre autor-ský kolektív, ktorý zamýšľa pripraviť súborný cyklus ku klasickému mysliteľovi, predstavuje dodržanie primeranej miery kritického odstupu. Na tomto mieste musím konštatovať, že editorom recenzovanej monografie sa úspešne podarilo vyhnúť obom nástrahám. Knihu tvorí úvod, päť tematických celkov (*Metafyzika ako filozofický problém, Fenomenológia, hermeneutika a otázka bytia, Novokantovstvo, Heidegger a ontológia, Analytická filozofia a Heidegger a Postštrukturalizmus, postmoderna, novopragmatizmus a Heidegger*) a záver. Jednotlivé tematické state sú usporiadané konzistentne a logicky.

¹ Kolektívna monografia *Heidegger, metafyzika a Gréci* bola vydaná v roku 2016, získala ocenenie Literárneho fondu v podobe Prémie za vedeckú a odbornú literatúru za rok 2016 v kategórii spoločenských vied. Publikáciu v časopise *Filozofia* recenzovala Jana Tomašovičová. Pozri bližšie Vladimír Leško – Róbert Stojka a kol.: Heidegger, metafyzika a Gréci. *Filozofia*, 73 (2), 158 – 160.

² Najrozsiahlejšia monografia (890 strán) z uvedeného cyklu kolektívnych monografií s názvom *Heidegger a novoveká metafyzika* vyšla v roku 2017 a mapuje Heideggerov myšlienkový vývoj riešenia otázky bytia v konfrontácii s novovekou metafyzikou.

³ Pozri Tomašovičová, J.: *Cestami Heideggerovho myslenia*. Pusté Úľany: Schola philosophica 2011.

⁴ Pozri *Filozofia*, 72 (5).

Prvá časť *Metafyzika ako filozofický problém* je rozdelená na tri kapitoly, ktoré spracovali Vladimír Leško a Richard Capobianco. Metodologicky je táto stať veľmi vhodne zaradená na začiatok skúmaní, pretože v nej nachádzame vymedzenie Heideggerových centrálnych pojmov (bytie, čas, metafyzika, ontologická diferencia) a otvorenie otázky, ako sa vyrovnat' s metafyzikou ako filozofickým problémom v Heideggerovej tvorbe. Priamy žiak Williama J. Richardsona a autor kapitoly *Heideggerovo myslenie o bytí* Richard Capobianco ponúka interpretáciu *Seinsfrage* v Heideggerovom celoživotnom myslení aj s prihliadnutím na Richardsonov výskum a ortografický problém v anglickom bádani.

Druhá časť *Fenomenológia, hermeneutika a otázka bytia* je rozsiahlejšia, skladá sa z dvanástich kapitol, ktoré vypracovali Jozef Sivák, Ivan Blecha, Andrej Démuth, Ladislav Tkáčik, Oliver Gutter, Štefan Jusko, Mária Mičaninová, Michal Kručko, Kristína Bosáková, Vladimír Leško a Róbert Stojka. Autori sa tu venujú vzťahu Heideggerovej a Husserlovej metafyziky, kritike Heideggera v tvorbe mladého Finka (v kapitole *Finkova raná kritika Heideggera* sa Oliver Gutter vyrovnáva s Finkovou kritikou Heideggera a s hranicami jeho meonticko-hegelovskej reinterpretácie transcendentálnej fenomenológie), ďalej širším kontextom Finkovho poňatia Nietzscheho vzťahu k metafyzike, v ktorom sa Fink kriticky vyhraňuje voči Heideggerovi (kapitola Štefana Juska s názvom *Fink a Nietzscheho metafyzika*) a voči tomu, ako sa Levinas, Ingarden, Gadamer a Patočka vyrovnávajú s Heideggerovou ontológiou. Za povšimnutie stojí interdisciplinárna reflexia Heideggerovej existenciálnej hermeneutiky vo vzťahu k psychológii v kapitole *Heidegger, fundamentálna ontológia a psychológia* (autori Démuth a Tkáčik). Ide totiž o opomínanú tému, a to nielen v slovenskom kontexte. Sami autori spomínanej kapitoly vidia dôvody opomínania a ambivalentnosti Heideggerovho vzťahu k psychológii v tom, že „... sa explicitne bránil psychologizovaniu a psychologickému interpretovaniu jeho vlastnej filozofie. Heidegger (najmä v predvojnovom období) nepísal o témach (strach, úzkosť, naladenosť, starosť, smrť) ako psychológ a opakovane vystríhal pred ich dezinterpretáciou práve takýmto spôsobom“ (s. 211).

Tretia časť s názvom *Novokantovstvo, Heidegger a ontológia* sa skladá z dvoch kapitol, ktoré pripravili Andrzej J. Noras a Alicja Pietras. Obe kapitoly, *Novokantovstvo, jeho koniec a problém ontológie* a *Hartmannova ontológia a Heidegger*, sú originálnym a významným literárnym počínom, keďže konfrontácii Heideggera s novokantovstvom je v slovenskej tvorbe venovaná najmenšia pozornosť (hoci Heidegger sa kriticky vymedzoval nielen voči fenomenológii, psychológii, ale v dvadsiatych a tridsiatych rokoch dvadsiateho storočia aj voči novokantovskej filozofii, ktorá vo vtedajšom Nemecku dominovala. Otvorene kritizoval a odmietal najmä Natorpovu metódu deštrukcie). Andrzej J. Noras popri vymedzení názorových a metodologických rozdielov hľadá aj spoločnú niť, ktorá spája novokantovstvo a fenomenológiu.

Predstavitel'ov novokantovstva, ktoré má k fenomenológii bližšie (v zmysle novej transcendentálnej filozofie) označuje ako *postnovokantovci* (s. 480).

Štvrtá časť monografie *Analytická filozofia a Heidegger* v troch kapitolách, ktoré spracovali Eugen Andreanský a Zuzana Molnárová, mapuje kritiku Heideggerovej filozofie v kontexte analytickej filozofie (najmä v Carnapovej tvorbe) a porozumenie filozofii jazyka v koncepte Wittgensteina a Heideggera. Zaradenie kapitoly *Carnapova kritika Heideggerovej metafyziky* do súbornej monografie veľmi oceňujem, keďže analyzuje Carnapovo odsúdenie metafyzických problémov Heideggerovej filozofie (ktoré možno pokladať za zďa najotvorenejšiu kritiku Heideggera) a zároveň nachádza aj syntetizujúce momenty oboch konceptov, ktorým sa v literatúre nevenuje primeraná pozornosť. Spojivo medzi Carnapom a Heideggerom Andreanský vidí v tom, že „... sa snažia buď deštruovať alebo prekonať metafyziku v jej tradičnej podobe... inšpiráciou pre oboch bol hlavne novokantovský filozofický program, hoci každý z nich nadväzoval na inú vetvu novokantovstva... súhlas medzi nimi panuje v tom, že metafyzické otázky nie je možné vyjadriť logicky korektným jazykom“ (s. 535). Prirodzene, medzi Carnapom a Heideggerom nájdeme viac rozdielov ako styčných plôch: Carnap odsudzuje Heideggerov jazyk, ktorý podľa neho nie je v súlade so zásadami formálnej logiky; ďalej vykazuje metafyziku z oblasti vedy a poznania vôbec; k názorovým nezhodám možno prirátať aj svetonázorovú orientáciu oboch mysliteľov (Carnap bol nadšený prívrženec ľavicových politických postojov, modernej vedy a techniky, zatiaľ čo Heidegger nezdíelal dobové nadšenie pre vedu ani pre ľavicovú politickú orientáciu).

Piata časť *Postštrukturalizmus, postmoderna, novopragmatizmus a Heidegger* je vyskladaná z piatich kapitol. Autormi jednotlivých statí sú Dušan Hruška a Katarína Mayerová. Vo svojich príspevkoch sa zaoberajú vplyvom Heideggerovej metafyziky na koncepty Rortyho, Foucaulta a Vattima. Vattimo interpretoval Heideggerovo chápanie bytia nihilisticky: bytie nikdy nebude možné uchopiť, nikdy nie je prítomné úplne. Rorty, interpretujúc Heideggera „*deweyovsky*“ navrhuje podľa Kataríny Mayerovej „... aby sme sa uspokojili s užitočnými nástrojmi, ktoré permanentne ponúka Heideggerova filozofia...“ (s. 685).

Uvedené koncepcie prispeli v dvadsiatom storočí k metodologickým a významovým posunom nielen svojím prístupom k metafyzike, ale najmä nastoľovali sociálne otázky, preto v poslednej stati nechýba akcent práve na sociálny subjekt.

Súčasťou recenzovanej monografie je súborný zoznam literatúry a prehľadný menný index. Potešujúca je aj jednoduchá, a zároveň veľmi príjemná vizuálna prezentácia. Kniha je rozhodne kvalitným a jedinečným obohatením slovenskej recepcie Heideggerovej filozofie. Ponúka veľmi široký diapazón prístupov k Heideggerovej metafyzike (Husserl, Gadamer, novokantovci, psychológia, Carnap, Wittgenstein,

Rorty, Fink, Levinas, Patočka, Hartmann) a napriek divergentným prístupom, metódam a výkladom čitateľ nemá dojem rozdrobenosti, nesúrodosti či nesúladu. Autori si uvedomujú, že tému nevyčerpali, no aj tak im môžeme pripísať k dobru najucelenejšie a najobsiahlejšie mapovanie ciest Heideggerovho myslenia. Monografia *Heidegger a metafyzika v 20. storočí* nesporne patrí ku knihám, ktoré obohatia každú filozofickú knižnicu. Čitateľom odporúčam prijať ponuku editorov v úvode monografie a vydať sa aj v sprievode tejto knihy „... na vlastné skúmanie a hodnotenie Heideggerovej cesty myslenia“ (s. 11).

Renáta Kišoňová

Renáta Kišoňová
Družstevná 11
900 01 Modra
Slovenská republika
e-mail: renata.kisonova@gmail.com